

Tác động của dịch COVID-19 đối với lĩnh vực văn hóa, giáo dục và một số gợi ý về chính sách cho Chương trình phục hồi và phát triển kinh tế - xã hội

Ủy ban Văn hóa, Giáo dục của Quốc hội

Đại dịch COVID-19 đã tác động nghiêm trọng, toàn diện và kéo dài, tạo ra “*cuộc khủng hoảng*” cả về kinh tế, xã hội, văn hóa, y tế, môi trường và sức khỏe, tinh thần của người dân tại hầu hết các quốc gia trên thế giới. Tại Việt Nam, dịch bệnh ảnh hưởng lớn tới mọi mặt của đời sống kinh tế, xã hội. Việc xây dựng Chương trình phục hồi kinh tế, xã hội có ý nghĩa rất quan trọng, đáp ứng yêu cầu phát triển bền vững của đất nước. Điều này càng có ý nghĩa hơn, khi đặt vấn đề phục hồi nền kinh tế trong mối tương quan với giải quyết các vấn đề xã hội, trong đó, dành sự quan tâm thỏa đáng tới lĩnh vực văn hóa, giáo dục. Từ cách tiếp cận ấy, tham luận tập trung làm rõ các tác động của đại dịch COVID-19 tới các lĩnh vực văn hóa, giáo dục, đồng thời đề xuất một số kiến nghị về chính sách để phục hồi, phát triển kinh tế - xã hội trong thời gian tới.

I. Tác động của đại dịch COVID-19 đối với lĩnh vực văn hóa, giáo dục

1. Đối với lĩnh vực giáo dục, đào tạo

Từ đầu năm 2020, đại dịch COVID-19 đã có nhiều tác động tiêu cực đến lĩnh vực giáo dục, đào tạo. Gần 20 triệu học sinh, sinh viên, trẻ em mầm non và hơn 1 triệu giáo viên, giảng viên trong cả nước không được tới trường trong một thời gian dài. Nhiều giáo viên, trẻ em, học sinh bị nhiễm COVID-19¹. Nhiều nhiệm vụ quan trọng của ngành không thể tiến hành theo đúng kế hoạch. Công tác dạy và học, phát triển đội ngũ, tài chính và bảo đảm chất lượng giáo dục trong từng cấp học và trình độ đào tạo cũng như tư tưởng, tâm lý của đội ngũ nhà giáo, phụ huynh và trẻ em mầm non, học sinh, sinh viên bị tác động lớn.

Trong bối cảnh dịch bệnh bùng phát trên diện rộng và có diễn biến phức tạp, khó lường, trẻ em là nhóm đối tượng dễ bị tổn thương nhất. Việc tổ chức học tập, chăm sóc trẻ em mầm non bị gián đoạn trong thời gian dài, ảnh hưởng nhiều đến nền nếp, thói quen, chế độ sinh hoạt theo độ tuổi của khoảng 4 triệu trẻ em², nhất là ở các khu đô thị, địa phương có khu công nghiệp. Việc chuẩn bị kiến thức, kỹ năng cần thiết cho trẻ 5 tuổi còn hạn chế, gây khó khăn khi học

¹ Theo Báo cáo của Bộ Giáo dục và Đào tạo, tính đến ngày 13/8/2021, số giáo viên, trẻ em, học sinh bị nhiễm COVID-19 (F0) là 3.725 trường hợp, trong đó có 2.993 học sinh, 732 cán bộ, giáo viên, nhân viên; số ca F0 nhiều nhất tại TP. Hồ Chí Minh với 2.398 học sinh và 661 giáo viên.

² Nguồn: Báo cáo thực hiện nhiệm vụ năm học 2020-2021, kèm theo Công văn số 3781/BGDĐT-VP ngày 01/9/2021 của Bộ Giáo dục và Đào tạo.

chương trình lớp 1. Bên cạnh đó, dịch bệnh cũng làm gia tăng mức độ rủi ro và nguy cơ bị xâm hại đối với trẻ em.

Dịch bệnh cũng đã ảnh hưởng tới chất lượng và tiến độ thực hiện Nghị quyết 88/2014/QH13 của Quốc hội về đổi mới chương trình, sách giáo khoa giáo dục phổ thông. Thời lượng học lý thuyết, học thực hành, học thực nghiệm, trải nghiệm thực tế, thí nghiệm chưa bảo đảm. Việc xây dựng, cải tạo các công trình, mua sắm trang thiết bị phục vụ dạy học gặp nhiều khó khăn.

Công tác tuyển sinh các lớp đầu cấp còn gặp nhiều lúng túng; chất lượng và công bằng của kỳ thi khó đạt yêu cầu. Kỳ thi tốt nghiệp trung học phổ thông đối mặt với nhiều thách thức trong bối cảnh dịch COVID-19 diễn biến hết sức phức tạp.

Chất lượng đào tạo nghề nghiệp bị ảnh hưởng do thời gian thực hành, thực tập tại doanh nghiệp, cơ sở sản xuất, kinh doanh không thể thực hiện theo kế hoạch, nhất là đối với các chương trình chuyên giao đào tạo nghề chất lượng cao đang thí điểm thực hiện³. Tuyển sinh giáo dục nghề nghiệp gặp nhiều khó khăn do hoạt động tư vấn, hướng nghiệp trực tiếp tại các địa phương, các trường phổ thông hầu như không được thực hiện.

Hoạt động giảng dạy, học tập, nghiên cứu khoa học, hợp tác quốc tế và công tác tài chính của cơ sở giáo dục đại học gặp nhiều khó khăn. Nhiều cán bộ, giảng viên, người lao động của các cơ sở giáo dục đại học phải giảm giờ làm, phải nghỉ việc; sinh viên phải làm quen với việc giảng dạy và học tập bằng hình thức trực tuyến⁴ trong thời gian nghỉ dịch. Công tác kiểm tra, đánh giá kết quả học tập trong bối cảnh học tập trực tuyến còn nhiều lúng túng, tiềm ẩn nhiều nguy cơ gian lận. Công tác tuyển sinh và đào tạo của các cơ sở giáo dục đại học cũng bị thay đổi, điều chỉnh. Dịch bệnh cũng làm bộc lộ rõ những điểm yếu, thiếu bền vững trong mô hình, cơ cấu tài chính của nhiều cơ sở giáo dục đại học. Nguồn thu sự nghiệp từ học phí của các trường chưa thực hiện được, thu dịch vụ từ các nguồn khác đều giảm sút trong khi các khoản chi khác vẫn phải bảo đảm, như chi lương cho đội ngũ nhà giáo, cán bộ quản lý; chi phí vận hành, thuê mặt bằng; chi phí phát sinh cho việc tiêu độc, khử trùng, phòng chống dịch trong thời gian khá dài.

³ Đối với nhiều chương trình thí điểm chuyên giao đào tạo nghề chất lượng cao, việc đi lại của chuyên gia nước ngoài gặp nhiều khó khăn, không thực hiện được. Nhiều trường hợp chuyên gia đã đến Việt Nam, đã cách ly đủ thời gian quy định, có kết quả xét nghiệm an toàn nhưng khi di chuyển đến địa phương thì nhiều nơi đề nghị tiếp tục phải thực hiện cách ly đủ 14 ngày nữa.

⁴ Ở nhiều cơ sở đào tạo số môn học/học phần được triển khai trực tuyến chiếm 90-100%. Số HSSV, học viên tham gia học tập trực tuyến trong học kỳ 2 năm học 2019-2020 chiếm 79,6% trong tổng số sinh viên đã đăng ký học.

Hoạt động của các cơ sở giáo dục ngoài công lập bị ảnh hưởng lớn. Một số cơ sở giáo dục tổ chức dạy trực tuyến nhưng nguồn thu từ học phí không đủ trang trải chi phí; nhiều trung tâm ngoại ngữ, tin học phải đóng cửa hoặc giải thể. Số lượt người tham gia học tập các chương trình giáo dục thường xuyên giảm. Các cơ sở giáo dục mầm non ngoài công lập thiếu kinh phí để chi trả cho giáo viên, nhân viên và duy trì hoạt động; một số cơ sở có nguy cơ bị đóng cửa. Nhiều giáo viên mầm non bị mất việc làm, gặp nhiều khó khăn. Tài chính của nhiều cơ sở giáo dục nghề nghiệp tư thục, tự chủ gặp khó khăn do không cân đối được thu, chi; nhiều khoản vay ngân hàng đầu tư cho phát triển giáo dục nghề nghiệp không bảo đảm khả năng trả nợ. Nhiều cơ sở giáo dục nghề nghiệp có nguy cơ phá sản cao.

Một số hoạt động thanh tra, kiểm tra, khảo thí và kiểm định chất lượng không thực hiện được trong điều kiện giãn cách xã hội. Hoạt động kiểm định chất lượng giáo dục chưa đạt kế hoạch. Kiểm định chất lượng chương trình đào tạo và kiểm định cơ sở giáo dục đại học bị chậm tiến độ so với chỉ tiêu của một số đề án, dự án. Nhiều đoàn đánh giá ngoài phải hoãn việc đánh giá trực tiếp tại cơ sở giáo dục đại học.

Ngành giáo dục đã linh hoạt tổ chức việc dạy, học trực tuyến tuyến để ứng phó với đại dịch COVID-19. Tuy nhiên, đây chỉ là giải pháp tình thế để duy trì việc học cho học sinh, sinh viên mà chưa có kế hoạch tổng thể và sự chuẩn bị đầy đủ, khó bảo đảm chất lượng dạy và học. Hình thức dạy học trực tuyến chủ yếu phù hợp với học sinh, sinh viên ở bậc học cao và khu vực có điều kiện kinh tế - xã hội thuận lợi. Đối với hoạt động giáo dục mầm non, hình thức trực tuyến rất khó thực hiện trong thực tế, chưa phù hợp và bảo đảm công bằng trong tiếp cận giáo dục cho trẻ em, nhất là trẻ em 5 tuổi, trẻ em ở vùng đồng bào dân tộc thiểu số, miền núi, vùng có điều kiện kinh tế - xã hội khó khăn, trẻ em ở gia đình có hoàn cảnh khó khăn. Đối với học sinh cấp tiểu học (nhất là lớp 1) và học sinh ở vùng nông thôn, miền núi, hải đảo, vùng sâu, vùng xa, học sinh có hoàn cảnh khó khăn, hình thức học trực tuyến đặt ra nhiều thách thức, khó triển khai hoặc triển khai không hiệu quả. Nguyên nhân chủ yếu do cơ sở vật chất (đường truyền, trang thiết bị hỗ trợ học tập trực tuyến...) không đáp ứng đầy đủ yêu cầu, nhiều gia đình không đủ điều kiện mua sắm trang thiết bị học tập cho con em; khả năng ứng dụng công nghệ thông tin của một số giáo viên và việc giám sát, hỗ trợ con em học trực tuyến của cha mẹ học sinh còn hạn chế. Phương thức dạy học qua truyền hình phù hợp hơn với học sinh cấp tiểu học, chi phí thấp, không gây áp lực cho gia đình học sinh nhưng hạn chế về khả năng tương tác. Ở nhiều địa phương, việc dạy và học trên truyền hình, qua internet chưa thực sự hiệu quả. Nhiều chương trình đào tạo, nhất là các chương trình thuộc nhóm ngành

đặc thù phải nghỉ thường xuyên. Các môn học yêu cầu nội dung thực hành, nhất là trong các chương trình đào tạo của giáo dục nghề nghiệp không thể tổ chức thực hiện bằng hình thức trực tuyến.

2. Đối với lĩnh vực văn hóa

- Văn hóa

Việc áp dụng các biện pháp kiểm soát, phòng, chống dịch bệnh đã khiến nhiều hoạt động văn hóa ngưng trệ. Nhiều hoạt động tập trung, trực tiếp, các sự kiện chính trị và kỷ niệm lớn của đất nước, hội thi, hội diễn, triển lãm đã phải dừng hoặc chuyển đổi hình thức tổ chức. Nhiều địa phương phải tạm thời đóng cửa di tích lịch sử - văn hóa, danh lam thắng cảnh, dừng tổ chức các sự kiện, lễ hội, các hoạt động văn hoá tập trung đông người⁵... không chỉ ảnh hưởng đến việc hưởng thụ văn hóa của người dân, quảng bá, xúc tiến giới thiệu các giá trị văn hóa mà còn giảm sút nghiêm trọng số lượng khách tham quan⁶, gây thiệt hại về kinh tế, thất thu lớn cho ngân sách các địa phương, doanh nghiệp và cộng đồng người dân địa phương. Hoạt động quảng bá, giao lưu, hợp tác quốc tế trong lĩnh vực văn hóa bị hạn chế.

Ngành điện ảnh chịu những tác động nặng nề do không thể làm việc trực tuyến. Tổng doanh thu ngành điện ảnh giảm mạnh. Doanh số toàn ngành 6 tháng đầu năm 2021 đạt 1.156 tỷ đồng, giảm gần 50% so với cùng kỳ năm 2019. Số lượng khán giả đến rạp và doanh thu hệ thống rạp chiếu phim đạt chưa đến 30% so với thời gian cùng kỳ năm 2019⁷. Các doanh nghiệp buộc phải dừng sản xuất, không có doanh thu nhưng vẫn phải chi trả nhiều kinh phí cố định như lương, bảo hiểm xã hội, bảo hiểm y tế cho nhân viên, mặt bằng, lãi vay ngân hàng, điện, nước, duy trì máy móc thiết bị. Nhiều dự án đang trong quá trình sản xuất phải tạm dừng hoạt động gây thiệt hại về kinh tế khá lớn. Các hoạt động hợp tác quốc tế về điện ảnh gặp nhiều khó khăn hoặc không thể triển khai.

⁵ Hà Nội không tổ chức bắn pháo hoa và dừng tổ chức phố đi bộ; TP. Hồ Chí Minh dừng bắn pháo hoa; Hải Phòng dừng lễ hội “Hoa Phượng đỏ 2021”; Quảng Ninh dừng bắn pháo hoa và chuỗi hoạt động khai mạc lễ hội du lịch hè 2021; Quảng Trị dừng một số hoạt động tại lễ hội “Thông nhất non sông”; Thừa Thiên - Huế hoãn sự kiện “Hue Jogging-cùng chạy vì cộng đồng lần thứ II”; Đà Nẵng tạm dừng các hoạt động lễ hội... Nhiều nhà hát phải cắt giảm diễn viên hợp đồng vì không có doanh thu biểu diễn.

⁶ Hệ thống các bảo tàng, di tích đóng cửa không phục vụ khách tham quan theo quy định, các hoạt động dịch vụ, sinh hoạt văn hóa, tôn giáo, tín ngưỡng tại các di tích phải tạm dừng. Nhiều bảo tàng, di tích tự chủ không có nguồn thu như: Bảo tàng Điêu khắc Chăm Đà Nẵng, Bảo tàng Quảng Ninh, Bảo tàng Chứng tích Chiến tranh (Tp. Hồ Chí Minh), Văn Miếu - Quốc Tử giám Hà Nội, Nhà tù Hòa Lò... Một số bảo tàng được phép mở cửa gián đoạn (như Bảo tàng Lịch sử quốc gia, Bảo tàng Mỹ thuật...), nhưng số lượng khách giảm 85-90% (Báo cáo của Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch).

⁷ Báo cáo số 760/BC-ĐA ngày 14/9/2021 của Cục Điện ảnh.

Tuy nhiên, đại dịch COVID-19 cũng có mặt tác động tích cực, thúc đẩy nhiều loại hình văn hóa phát triển trên nền tảng số⁸ đáp ứng nhu cầu hưởng thụ của nhân dân.

- Thể thao

Đại dịch COVID-19 đã làm hầu hết các hoạt động thể dục, thể thao ở trung ương và địa phương phải hủy bỏ, ảnh hưởng đến việc triển khai tổ chức Đại hội thể dục, thể thao các cấp và công tác chuẩn bị lực lượng vận động viên tham dự Đại hội Thể thao toàn quốc lần thứ IX. Việc không tổ chức được các giải thể thao quốc gia đã ảnh hưởng tới chất lượng chuyên môn của các đội tuyển thể thao quốc gia, đội tuyển thể thao tỉnh, thành, ngành. Nhiều vận động viên phải ngưng tập huấn, trở về địa phương. Đặc biệt, việc dừng tổ chức các giải bóng đá chuyên nghiệp đã ảnh hưởng không nhỏ tới chất lượng chuyên môn của các đội bóng. Các câu lạc bộ bóng đá chuyên nghiệp gặp nhiều khó khăn, hầu như không có nguồn thu trong khi vẫn phải chi trả lương cho huấn luyện viên, cầu thủ. Công tác chuẩn bị cho tổ chức các trận thi đấu trong khuôn khổ vòng loại thứ 3 của vòng chung kết FIFA World Cup 2022 gặp nhiều khó khăn, thách thức.

Dịch bệnh đã ảnh hưởng trực tiếp đến công tác chuẩn bị tổ chức SEA Games 31 và ASEAN Para Games 11, nhiều công việc bị chậm tiến độ do thực hiện phong tỏa, giãn cách; kinh phí chi thường xuyên phục vụ công tác tổ chức chưa được cấp và còn đang chờ phương án lùi thời điểm tổ chức.

Các hoạt động, phong trào tập luyện thể dục, thể thao quần chúng bị hạn chế do thực hiện các biện pháp giãn cách. Hoạt động kinh doanh dịch vụ thể dục, thể thao trực tiếp gặp nhiều khó khăn, nguồn thu từ dịch vụ thể thao giảm.

- Du lịch

Từ đầu năm 2020 đến nay, du lịch thế giới nói chung và du lịch Việt Nam nói riêng bị ảnh hưởng nặng nề. Đại dịch COVID-19 đã chấm dứt chuỗi tăng trưởng trung bình gần 23%/năm về lượng khách quốc tế của giai đoạn 2015-2019. Năm 2020, do ảnh hưởng của dịch COVID-19 cả nước chỉ đón được 3,7 triệu lượt khách quốc tế, giảm 80% so với năm 2019; 56 triệu lượt khách nội địa, giảm 34,1% và tổng thu du lịch giảm khoảng 58,7%. Trong 9 tháng đầu năm 2021, các hoạt động du lịch bị đóng băng hoàn toàn, khách quốc tế trong cả nước giảm 97% so cùng kỳ 2020. Tính riêng trong quý 3/2021, khách nội địa giảm 87% so cùng kỳ năm trước. Du lịch Việt Nam ước tính thất thu khoảng 23 tỷ USD trong năm 2020 và dự tính sẽ tăng cao trong năm 2021.

⁸ Bảo tàng mỹ thuật Việt Nam ra mắt công nghệ tham quan trực tuyến 3D tour hoàn toàn miễn phí; nhiều dịch vụ phát phim, truyền hình trực tuyến có thu phí và miễn phí...

Dịch bệnh kéo dài đã khiến hàng nghìn doanh nghiệp và người lao động ngành du lịch bị ảnh hưởng nặng nề. Hơn 95% doanh nghiệp lữ hành quốc tế dừng hoạt động; doanh nghiệp du lịch nội địa chỉ hoạt động cầm chừng, rất nhiều doanh nghiệp vẫn đang đóng cửa hoặc dừng hoạt động. Doanh nghiệp vận tải du lịch gần như dừng hoạt động. Cơ sở lưu trú du lịch thiệt hại rất lớn; nhiều cơ sở sau thời gian hoạt động cầm chừng phải đóng cửa⁹. Nhiều doanh nghiệp buộc phải chuyển đổi mô hình kinh doanh hay cắt giảm nhân sự¹⁰. Phần lớn doanh nghiệp đều có khoản nợ với ngân hàng, không có doanh thu, gần như mất khả năng trả nợ các khoản vay đã đến hạn trong giai đoạn hiện tại. Lao động ngành du lịch bị mất việc làm, phải chuyển đổi ngành nghề khác để kiếm sống, dẫn đến nguy cơ thiếu hụt nhân lực khi du lịch khôi phục trở lại. Sinh viên du lịch tốt nghiệp ra trường không thể tìm được việc làm.

- Thông tin, truyền thông

Dù bị ảnh hưởng lớn, gặp nhiều khó khăn, các cơ quan báo chí đã thể hiện vai trò, trách nhiệm, đưa tin kịp thời, nhanh nhạy về tình hình dịch bệnh cũng như mọi mặt của đời sống kinh tế, xã hội đến đông đảo công chúng¹¹. Phóng viên, nhà báo sẵn sàng đối mặt với nguy hiểm để ghi nhận tình hình, công tác phòng, chống dịch tại các bệnh viện, khu cách ly. Dịch bệnh cũng đã làm cho số lượng độc giả, nhất là độc giả báo điện tử, báo hình tăng lên nhanh chóng do nhiều nơi bị phong tỏa, người dân hạn chế đi lại, không được tham gia vào các hoạt động ngoài trời. Các hình thức bán hàng, xuất bản online được phát triển. Số lượng sách bán qua hình thức online và sách điện tử tăng mạnh¹².

⁹ Lĩnh vực kinh doanh lưu trú du lịch (chiếm đến 46% trong cơ cấu doanh thu của ngành du lịch Việt Nam) đang phải đóng cửa khoảng 90%, công suất sử dụng phòng có thời điểm chỉ đạt từ 10-15% và hầu như không có khách trừ các cơ sở đón khách cách ly.

¹⁰ Tính đến tháng 8/2021, lượng doanh nghiệp lữ hành xin thu hồi giấy phép kinh doanh lữ hành chiếm trên 35% tổng số doanh nghiệp đã được cấp phép, hiện chỉ còn khoảng 2.200 doanh nghiệp có giấy phép kinh doanh lữ hành trên toàn quốc. Từ năm 2020, các công ty, khách sạn, nhà hàng lần lượt phải cắt giảm biên chế đến 70% - 80% nhân sự. Sang năm 2021, lao động nghỉ việc hoặc chấm dứt hợp đồng lao động chiếm khoảng 30%, lao động tạm nghỉ việc khoảng 35%, lao động lao động cầm chừng hoặc bán thời gian chiếm 10% và số lượng lao động vẫn tham gia làm đủ thời gian chiếm 25% so với năm 2020.

¹¹ Các Đài PTTH đều tăng thời lượng, tần suất phát sóng, mở mới chuyên mục để thông tin về tình hình, diễn biến của dịch bệnh trong và ngoài nước; đồng thời đăng tải lại những chương trình trên trang tin điện tử, trên fanpage, youtube của các Đài. Các Đài PTTH cũng chủ động phối hợp với các cơ quan chức năng của Bộ GD&ĐT, với các đơn vị giáo dục để sản xuất và phát sóng các chương trình học và hướng dẫn ôn tập trên truyền hình; đăng tải trên trang tin điện tử, trên fanpage, kênh youtube của các Đài trong thời gian giãn cách xã hội.

¹² Đối với thị trường bán sách online, Theo Tiki, trong hai tháng đầu năm 2020, tỷ lệ tăng trưởng mặt hàng sách online tăng 150% so với cùng kỳ năm ngoái. Một số đơn vị khác như Fahasa, Anfabook, Nhã Nam, Thái Hà book đều ghi nhận sự tăng trưởng này với mức từ 20-30%, Phương Nam tăng trên 70%.

Tuy nhiên, báo chí truyền thống, đặc biệt là báo in và các ấn phẩm in ấn khác đang đối mặt sự suy giảm doanh số phát hành do hệ quả của các biện pháp phong tỏa, cách ly. Doanh thu quảng cáo giảm do hoạt động của doanh nghiệp khó khăn¹³. Trong khi đó, các tòa soạn vẫn phải trả lương, nhuận bút cho lực lượng nhân sự tác nghiệp liên tục hàng ngày. Nhiều tờ báo phải cắt giảm hoặc tạm ngừng việc sản xuất báo giấy. Không chỉ báo in, các thể loại khác như báo hình, báo nói, báo điện tử cũng đều chịu tác động tương tự. Nội dung tin bài về các lĩnh vực của đời sống xã hội bị hạn chế do phần lớn các sự kiện, hoạt động kinh tế - xã hội tạm dừng.

Hoạt động xuất bản bị ảnh hưởng tiêu cực. Thị trường phát hành sách truyền thống dựa chủ yếu vào hệ thống cửa hàng bán lẻ. Doanh thu của các đơn vị phát hành sách truyền thống giảm mạnh, nhất là ở hai thị trường lớn Hà Nội và thành phố Hồ Chí Minh, số xuất bản phẩm của các nhà xuất bản giảm mạnh¹⁴. Nhiều sự kiện lớn về sách, xuất bản phải hủy, hoãn, hoặc đóng cửa khiến các nhà xuất bản, các công ty sách, nhà sách, các đơn vị phát hành mất đi nguồn thu không nhỏ. Thị trường mua bán bản quyền của nhiều đơn vị trong nước cũng bị ảnh hưởng nhất định đến nguồn cung bản thảo¹⁵. Các hoạt động liên quan đến nhập khẩu nguyên liệu in ấn, xuất bản gặp khó khăn. Bên cạnh đó, dù doanh thu sụt giảm hoặc không có nhưng các đơn vị phát hành, công ty sách phải trả chi phí thuê lao động, thuê mặt bằng lớn.

II. Một số đề xuất chính sách cho Chương trình phục hồi và phát triển kinh tế - xã hội

Trước diễn biến phức tạp của đại dịch COVID-19, Đảng và Nhà nước đã ban hành nhiều chủ trương, chính sách để phục hồi, phát triển kinh tế, xã hội. Quốc hội đã ban hành Nghị quyết 30/2021/QH15 về việc thực hiện các giải

Đối với thị trường sách điện tử, Theo Waka, doanh thu tăng khoảng 20-30% trong tháng 2. Cuối tháng 2/2020, lượng user truy cập vượt hơn 15.000 trong đó đối tượng bạn đọc VIP tăng đáng kể. Số thư viện mua account tăng. Việc huy động kinh phí để tổ chức xuất bản sách in truyền thống (với sự phối hợp với các nhà xuất bản, nhà sách) sau khi xuất bản phiên bản điện tử thuận lợi hơn. Việc thí điểm bán lưu niệm và các vật phẩm văn hóa khác qua fan club cũng có nhiều thuận lợi, mở ra nguồn doanh thu mới ngoài sách.

¹³ Theo thống kê chưa đầy đủ, nhiều cơ quan báo chí cho biết doanh thu năm 2020 giảm 70% so với năm 2019; riêng khối truyền hình, phát thanh, doanh thu đạt gần 9.500 tỉ đồng và chủ yếu nguồn thu đến từ các hợp đồng truyền thông, quảng cáo (trên 5.700 tỉ đồng, giảm 4% so với 2019). Nguồn: Hội nghị tổng kết công tác báo chí toàn quốc năm 2020, triển khai nhiệm vụ năm 2021.

¹⁴ Thống kê 09 tháng đầu năm 2021, số xuất bản phẩm của các nhà xuất bản chỉ hơn 11 nghìn cuốn bằng khoảng 47% so với cùng kỳ năm 2020; số lượng nộp lưu chiểu chỉ bằng 49% so với cùng kỳ năm ngoái (nguồn Cục xuất bản).

¹⁵ Theo Cục Xuất bản, In và Phát hành, việc nhiều thị trường đối tác lớn của ngành xuất bản như Trung Quốc, Châu Âu, Mỹ đang căng mình đối phó với đại dịch Covid, buộc nhiều công ty phải đóng cửa, hủy hợp đồng.

pháp cấp bách phòng, chống dịch COVID-19. Ủy ban Thường vụ Quốc hội ban hành một số Nghị quyết nhằm tạo điều kiện hỗ trợ phục hồi kinh tế. Trên cơ sở đó, Chính phủ đã triển khai các gói chính sách hỗ trợ phục hồi, phát triển kinh tế, bảo đảm an sinh xã hội trong bối cảnh dịch COVID-19. Tuy nhiên, để bảo đảm tính tổng thể, đồng bộ trong Chương trình phục hồi và phát triển kinh tế - xã hội, trên cơ sở đánh giá thực trạng tác động của đại dịch COVID-19, Thường trực Ủy ban Văn hóa, Giáo dục đề xuất, kiến nghị một số nội dung như sau:

1. Đối với Quốc hội, Chính phủ:

Chỉ đạo các cơ quan tập trung tham mưu xây dựng Chương trình phục hồi và phát triển kinh tế, xã hội bảo đảm chất lượng; giao nhiệm vụ cụ thể cho các bộ, ngành có liên quan xây dựng chiến lược phục hồi sau đại dịch đối với các lĩnh vực giáo dục, đào tạo, văn hóa, thể thao, du lịch, thông tin và truyền thông.

2. Đối với lĩnh vực giáo dục, đào tạo:

- Ngành giáo dục và đào tạo tiếp tục đánh giá toàn diện, đầy đủ về tác động trước mắt và lâu dài của đại dịch COVID-19 tới công tác dạy và học ở tất cả cấp học và trình độ đào tạo; từ đó xây dựng chiến lược tổng thể và kế hoạch cụ thể dạy và học trong bối cảnh thích ứng an toàn với dịch bệnh.

- Hoàn thiện các phương án tổ chức dạy học trực tiếp bảo đảm an toàn. Đẩy nhanh tiến độ tiêm vắc xin cho học sinh, giáo viên, cán bộ và nhân viên, người lao động ngành giáo dục. Cho phép các cơ sở giáo dục đủ điều kiện an toàn về phòng, chống dịch COVID-19 được mở cửa trở lại. Có kế hoạch cập nhật, bổ sung kiến thức cho học sinh miễn phí khi quay trở lại học tập trực tiếp.

- Nâng cao chất lượng giáo dục trực tuyến: Bồi dưỡng, tập huấn cho giáo viên về phương pháp, kỹ năng giảng dạy trực tuyến. Tiếp tục hoàn thiện các nội dung, tài liệu học tập; bảo đảm cơ sở vật chất, trang thiết bị, các điều kiện kỹ thuật để tổ chức học trực tuyến. Xây dựng các nền tảng dạy học trực tuyến, dễ dàng và thuận tiện khi sử dụng và phù hợp với đặc thù của từng cấp học. Bảo đảm an toàn thông tin cho học sinh, sinh viên, giáo viên trên không gian mạng.

- Nâng cao năng lực quản trị của các cơ sở giáo dục, đào tạo. Đẩy mạnh chuyển đổi số trong lĩnh vực giáo dục, đào tạo. Mở rộng hơn nữa các hình thức dạy học để phù hợp với hoàn cảnh, điều kiện của những người học khác nhau.

- Hoàn thiện các chính sách quản lý trong lĩnh vực giáo dục, bảo đảm sự đồng bộ, nhất quán giữa các chính sách từ cao xuống thấp, từ chính sách chung đến các chính sách đặc thù của ngành. Áp dụng linh hoạt hơn những tiêu chí đảm bảo chất lượng và phương pháp đánh giá.

- Tiếp tục triển khai chính sách tín dụng ưu đãi đối với học sinh, sinh viên.

Có chính sách hỗ trợ giáo viên dạy học trực tuyến trong thời kỳ dịch COVID-19.

- Bổ sung gói hỗ trợ cho các cơ sở giáo dục tư thục, đặc biệt là cơ sở giáo dục mầm non không tổ chức được hình thức dạy trực tuyến.

3. Đối với lĩnh vực du lịch

- Xây dựng Chương trình phục hồi và phát triển du lịch. Ủy ban Văn hóa, Giáo dục dự kiến sẽ tổ chức Hội thảo khoa học “Du lịch Việt Nam - phục hồi và phát triển” vào cuối tháng 12/2021 để làm rõ hơn các thực trạng và đề xuất các giải pháp phục hồi, phát triển du lịch Việt Nam thời gian tới.

- Xây dựng cơ chế bảo đảm điều kiện mở cửa du lịch quốc tế thích ứng linh hoạt với tình hình mới: quy định cụ thể về phòng, chống dịch như điều kiện nhập cảnh, mở cửa các tuyến hàng không quốc tế, hoạt động lễ hành, xây dựng các điểm đến an toàn;...

- Nâng cao năng lực cạnh tranh cho du lịch Việt Nam: phát triển các sản phẩm du lịch mới; đẩy mạnh chuyển đổi số và ứng dụng công nghệ thông tin; ban hành chính sách hỗ trợ phát triển các dịch vụ du lịch; chính sách đào tạo, đào tạo lại, bồi dưỡng và nâng cao chất lượng nguồn nhân lực du lịch, đáp ứng yêu cầu sau đại dịch...

- Ban hành các chính sách hỗ trợ doanh nghiệp, tổ chức, cá nhân phục hồi các hoạt động du lịch (về tín dụng, thuế, tiền điện, đầu tư hạ tầng, gói kích cầu du lịch, quảng bá du lịch...)

4. Đối với lĩnh vực văn hóa, thể thao, thông tin

- Có giải pháp bảo đảm an toàn để sớm đưa các hoạt động văn hóa nghệ thuật, thể dục, thể thao trở lại bình thường, phục vụ đời sống tinh thần, nâng cao sức khỏe của nhân dân, tạo không khí hừng khởi để phát triển đất nước.

- Có chính sách hỗ trợ, bảo đảm thu nhập cho văn nghệ sĩ, chuyên gia văn hóa gặp khó khăn về tài chính; có chính sách cho vay, tài trợ “sáng tạo nghệ thuật” cho các văn nghệ sĩ; duy trì, đào tạo nhân lực ngành nghệ thuật đặc thù.

- Có chính sách hỗ trợ cho các doanh nghiệp, tổ chức vừa và nhỏ trong sản xuất, quảng bá các hoạt động văn hóa; khuyến khích thành lập, phát triển các công ty khởi nghiệp trong các ngành công nghiệp văn hóa.

- Có chính sách đầu tư bảo vệ, chống xuống cấp, phục hồi di sản, di tích lịch sử - văn hóa, thiết chế văn hóa.

- Quan tâm đầu tư chuyển đổi số trong lĩnh vực văn hóa, nghệ thuật, báo chí, xuất bản. Xây dựng chính sách để tăng cường tiếp cận văn hóa, giáo dục văn hóa, nghệ thuật trên môi trường số; hỗ trợ sản xuất kỹ thuật số và tái tạo nội dung

văn hóa trực tuyến.

- Xây dựng phương án tổ chức SEA Games 31 an toàn, hiệu quả gắn với quảng bá, phát triển du lịch.

- Có chính sách tạo điều kiện để các vận động viên được thường xuyên tập luyện, từng bước tham gia các hoạt động thi đấu, bảo đảm khả năng cạnh tranh ở các đấu trường khu vực và quốc tế.

- Có cơ chế đặc thù hỗ trợ cho lĩnh vực báo chí, xuất bản; đẩy mạnh các hoạt động về thông tin, tuyên truyền trong bối cảnh dịch bệnh, bảo đảm truyền thông hiệu quả, thường xuyên, trung thực và minh bạch.

5. Thanh niên, trẻ em

- Chăm lo, hỗ trợ trẻ em mồ côi, trẻ em không nơi nương tựa, tư vấn về tâm lý cho trẻ em, học sinh bị sang chuẩn tâm lý do tác động bởi dịch COVID-19.

- Đẩy mạnh tuyển sinh, đào tạo, đào tạo lại nghề nghiệp để góp phần bảo đảm chuỗi cung ứng lao động, giúp doanh nghiệp phục hồi sản xuất, kinh doanh.

- Có chính sách hỗ trợ về nhà ở, trường học cho con em công nhân, lao động trẻ để thu hút, khuyến khích lao động quay trở lại làm việc sau đại dịch.